

# บทที่ 1

## บทนำ

### ภูมิหลัง

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เป็นกระแสแห่งความเป็นโลกาภิวัตน์ (Globalization) เป็นสังคมที่ต้องอาศัยความรู้ (Knowledge Based Society) และเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Based Economy) ซึ่งมีผลให้การบริหารจัดการศึกษาไทยต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของการแข่งขัน และความมุ่งมั่นตามความคาดหวังของสังคม (ธีระ รุญเจริญ, 2550, หน้า 98) เกิดการแข่งขันกันอย่างรุนแรงในประเทศต่างๆ ทั่วโลก ส่งผลให้นานาประเทศต่างปรับเปลี่ยนเป้าหมายไปสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน ที่ต้องอาศัยศักยภาพของคนเป็นกลไกหลักในการขับเคลื่อน ดังนั้นกระบวนการบริหารจัดการ จึงต้องปรับเปลี่ยนและพัฒนาให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ โดยมุ่งไปที่การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพให้แก่คนในชาติเป็นสำคัญ

สังคมไทยมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วในทุกด้าน จำเป็นที่จะต้องเสริมสร้างฐานความรู้ที่เข้มแข็งให้กับเยาวชน เพื่อความสามารถในการปรับตัว รู้เท่าทันไม่ให้เกิดอยู่ในฐานะผู้เสียเปรียบ การศึกษาเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคนและพัฒนาสังคม การศึกษาสามารถสร้างความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาต่างๆ ของประเทศได้ การพัฒนาประเทศเป็นหน้าที่ของทุกคน (ฉลาด จันทรมบัติ, 2551, หน้า 1) การพัฒนาด้านการศึกษาของไทยที่ผ่านมาได้สร้างความเจริญให้แก่ประเทศในระดับหนึ่ง แต่ก็อ่อนแอในระบบการบริหาร และอ่อนแอทางวิชาการ ปัญหาเกิดขึ้นทั้งในเชิงปรัชญา แนวคิดและเชิงปฏิบัติ ประกอบกับความสามารถอันจำกัดในการปรับตัวให้เผชิญกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงซึ่งมาจากหลายด้านและความจำเป็นต้องแข่งกับประเทศต่างๆ ทั่วโลก จำเป็นที่ผู้เกี่ยวข้องทุกคนควรตระหนักถึงปัญหาและรวมพลังกันแก้ไขอย่างจริงจัง (จรัส สุวรรณเวลา, 2540, หน้า 12) อย่างไรก็ตาม ในสภาพความเป็นจริงที่ปรากฏในปัจจุบัน คุณภาพการศึกษาของประชากรไทยโดยเฉลี่ยต่ำลง และมีมาตรฐานค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบกับอีกหลายประเทศในระดับเดียวกัน การศึกษาขาดเอกภาพด้านนโยบาย สถานศึกษาขาดอิสระ และความคล่องตัวในการบริหารจัดการ ขาดการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน

ชุมชน สถาบันทางสังคม สังคมตกอยู่ในภาวะกระแสบริโภคนิยม เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน มากกว่าส่วนรวม (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553, หน้า 9-10 )

แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 11 มุ่งเน้นความสำคัญของการพัฒนา คน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนา และการศึกษาเป็นเครื่องมือที่สำคัญในการพัฒนา คน การจัดการศึกษาต้องเป็นการสร้างปัญญา เพื่อแก้ปัญหา และเพื่อพัฒนาสังคมไทย ให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์ โดยการจัดการศึกษาต้องมี เป้าหมายเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงขึ้น ให้มีมาตรฐานเทียบเท่าสากล สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมือง และความคาดหวังของสังคมอย่าง สมดุลทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ควบคู่กับการพัฒนาทางด้าน จิตใจ (เสาวนีย์ ตรีพุทธรัตน์, 2547, หน้า 1) นอกจากนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2545 ได้ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปการศึกษา ในทุกด้าน เพื่อพัฒนาคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์ได้เรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยการ สร้างคุณภาพ การสร้างโอกาสและการเข้าถึงการศึกษาตลอดจนการมีส่วนร่วมของทุก ภาคส่วนของสังคม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542, หน้า 5)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545 มาตรา 39 ได้กำหนดให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ไปยังเขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษาโดยยึดหลักการจัดระบบโครงสร้างและ กระบวนการจัดการศึกษาให้มีความเป็นเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายใน การปฏิบัติ และมีอิสระในการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล และ ให้หน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับตั้งแต่ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น จนถึงระดับ สถานศึกษา มีบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบในการพัฒนา สนับสนุน ส่งเสริมการใช้ และพัฒนาหลักสูตรให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552, หน้า 29) หลักสูตรจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาทุกระดับ เพราะเป็นโครงสร้างกำหนด กรอบแนวทางการปฏิบัติที่จะนำไปสู่การจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้รับ ประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ในการดำรงชีวิต เพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาไปในทิศทางที่สอดคล้อง กับความมุ่งหมายของการศึกษา (ภาวนี อารังเลิศฤทธิ์, 2553, หน้า 53)

การพัฒนาหลักสูตรและการบริหารหลักสูตรจะประสบความสำเร็จได้ จำเป็นต้องอาศัยการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องต้องมีความเข้าใจที่ ชัดเจนตรงกันเกี่ยวกับหลักสูตร รวมทั้งเข้าใจถึงบทบาทหน้าที่ของตนเอง และสามารถ

ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน (นิตยา เปลื้องนุช, 2554, หน้า 3) การบริหารจัดการหลักสูตร หมายถึง การวางแผนเพื่อควบคุม กำกับติดตามดูแล ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ของสถานศึกษา เพื่อตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายของหลักสูตรโดยต้องสอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนซึ่งเกี่ยวข้องกับบุคคลหลายฝ่ายและปัจจัยเกี่ยวพันมากมาย เพื่อให้หลักสูตรบรรลุเป้าหมายและมีประสิทธิภาพ (ศศิณัฐ์ สรรคบุรานุรักษ์ และอติยศ สรรคบุรานุรักษ์, 2558, หน้า 4) การบริหารสถานศึกษาที่ชัดเจนและถูกต้องเป็นเครื่องมือที่สำคัญประการหนึ่งในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชาติ ระบบบริหารจัดการหลักสูตรที่ดีจึงต้องเป็นระบบที่มีคุณภาพ เมื่อนำไปปฏิบัติจริงจะต้องทำให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการหลักสูตรในยุคปัจจุบัน ต้องอาศัยการเปลี่ยนแปลงแนวคิด วิธีการ รูปแบบ และปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์(Paradigm Shift) จากกรอบแนวคิดเดิมสู่แนวคิดใหม่ ความรู้ใหม่ วิธีการบริหารจัดการ และ แนวปฏิบัติใหม่ๆ ซึ่งต้องมีความเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์กันหลายระดับตั้งแต่ระดับชาติ ระดับท้องถิ่น และระดับสถานศึกษา

สังคมโลกในศตวรรษที่ 21 เป็นสังคมแห่งความรู้ซึ่งทุกองค์การต่างมุ่งแสวงหารูปแบบการบริหารจัดการที่เหมาะสม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การทั้งโดยองค์รวมหรือภาระงานด้านใดด้านหนึ่ง (แสงรุณี มีพร, 2552, หน้า 6) โดยเฉพาะรูปแบบการบริหารหลักสูตรนั้นไม่ว่าโรงเรียนขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ จะมีรูปแบบการบริหารที่แตกต่างกันขึ้นอยู่กับบริบทของแต่ละสถานศึกษา แต่มีเป้าหมายอันเดียวกัน คือ ด้านผลผลิตที่เกิดจากการบริหารคือคุณภาพของผู้เรียนต้องเป็นคนเก่ง เป็น คนดี และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข (ชิตชนก เชิงเซาว์, 2541, หน้า 133) โรงเรียนขนาดใหญ่เป็นโรงเรียนที่มีความพร้อมทุกด้าน ทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ งบประมาณ บุคลากร และจำนวนสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ อย่างไรก็ตามโรงเรียนขนาดใหญ่ก็ต้องมีการพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะการบริหารหลักสูตรของโรงเรียนขนาดใหญ่นั้นนอกจากผู้บริหารจะมีกลยุทธ์ในการบริหารแล้วจะต้องมีองค์ประกอบอื่นที่เป็นปัจจัยสนับสนุนให้การบริหารหลักสูตรมีประสิทธิภาพ ซึ่ง Steers (1977, p. 8) กล่าวว่า ปัจจัยสนับสนุนการบริหารประกอบด้วยปัจจัยด้านการบริหารงาน ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยด้านครู ปัจจัยด้านผู้บริหาร และปัจจัยด้านโรงเรียน ส่วนประเสริฐ บัณฑิตศักดิ์ (2541, บทคัดย่อ) ได้ศึกษาพบว่าปัจจัยที่สัมพันธ์กับประสิทธิภาพองค์การได้แก่ ปัจจัยด้านลักษณะขององค์การ ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ปัจจัยด้านบุคคล และปัจจัยด้านนโยบายบริหารและการปฏิบัติ ขณะที่

Stogdill (1974, p. 13) กล่าวว่าปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลขององค์การมากที่สุดอย่างหนึ่งคือ ผู้นำเพราะผู้นำเป็นบุคคลที่ผูกพันกลุ่มเข้าด้วยกันและกระตุ้นให้ผู้ร่วมงานแสดงความสามารถสูงสุดเพื่อสร้างผลงาน ส่วน กมลวรรณ ชัยวานิชศิริ (2542, หน้า 335) และชิตชนก เชิงเขาว์ (2541, หน้า 132) มีความคิดเห็นที่สอดคล้องกันว่า ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิผลของโรงเรียน ประกอบด้วย ปัจจัยด้านโรงเรียน ด้านชีวิตสังคมของผู้บริหาร ด้านพฤติกรรมกรรมการบริหาร ด้านครู ซึ่งสอดคล้องกับสุวัฒน์ วิวัฒน์านนท์ (2549, หน้า 47) ที่ศึกษาพบว่า องค์ประกอบที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของโรงเรียนคือ คุณลักษณะของครู

จากความสำคัญดังกล่าว หากมีการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการหลักสูตรในสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิผล ก็จะทำให้ได้ทราบแนวทางที่จะยกระดับคุณภาพผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมาย เป็นคนดี มีความรู้และอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษารูปแบบการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อวงการการศึกษาและสถานศึกษาในการบริหารหลักสูตรต่อไป

## คำถามของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดคำถามการวิจัย ไว้ดังนี้

1. รูปแบบการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน มีลักษณะเป็นอย่างไร
2. รูปแบบการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนมีความเหมาะสมหรือไม่ อย่างไร

## ความมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดความมุ่งหมายของการวิจัย ไว้ดังนี้

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

2. เพื่อตรวจสอบรูปแบบการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนที่พัฒนาขึ้น

### ความสำคัญของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนมีความสำคัญ 2 ประการ ดังนี้

1. ได้รูปแบบการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงวิชาการได้อย่างมีคุณภาพ
2. โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำผลการวิจัยไปประยุกต์ใช้ในการวางแผน ปรับปรุงการบริหารหลักสูตรเพื่อทำให้เกิดประสิทธิผลในการบริหารหลักสูตรในหน่วยงานของตน

### ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาแบบการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ไว้ดังนี้

#### 1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยด้านเนื้อหาไว้ 3 ด้าน คือ ด้านปัจจัยสนับสนุนการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิผล ด้านกระบวนการบริหารหลักสูตร และด้านประสิทธิผลการบริหารหลักสูตร

1.1 ด้านปัจจัยสนับสนุนการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิผล ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารหลักสูตรและการบริหารงานวิชาการที่มีประสิทธิผล ซึ่งได้ประเด็นที่เกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนการบริหารหลักสูตรที่มี

ประสิทธิผล ประกอบด้วย 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายและนโยบายของหลักสูตร  
2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การนิเทศภายใน 4) ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหาร  
และครู 5) การบริหารจัดการหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม 6) การพัฒนาระบบการประกัน  
คุณภาพภายใน และ 7) การพัฒนาบุคลากรและพัฒนาตนเอง

1.2 ด้านกระบวนการบริหารหลักสูตร ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และ  
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหารจากนักวิชาการต่างๆ ซึ่งได้ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ  
กระบวนการบริหาร ประกอบด้วย 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ  
(Organizing) 3) การนำองค์การ (Leading) และ 4) การควบคุม (Controlling)

1.3 ด้านประสิทธิผลการบริหารหลักสูตร ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และ  
ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากนักวิชาการต่างๆ ซึ่งได้ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการบริหาร  
หลักสูตร ประกอบด้วย 1) สมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน  
2) สมรรถนะการสอนและการเป็นที่ยอมรับของครู และ 3) ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้  
ส่วนเสีย

## 2. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายของการวิจัย ออกเป็น 3  
กลุ่ม ดังนี้

### 2.1 ผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้วิจัยศึกษาและเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9  
คนเพื่อให้ได้ร่างรูปแบบการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษา  
ขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive  
Sampling) ประกอบด้วย

2.1.1 อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 3 คน

2.1.2 นักปฏิบัติการ ประกอบด้วย ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 2 คน  
ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 2 คน และ ครูผู้สอน จำนวน 2 คน

2.2 โรงเรียนดีเด่น ศึกษาเพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา นำไปปรับเป็น  
กรอบแนวคิดการวิจัย

โรงเรียนดีเด่นระดับมัธยมศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ  
การศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 2 โรงเรียน เป็นโรงเรียนดีเด่นขนาดใหญ่ ที่ได้รับรางวัลหรือ  
ได้รับการคัดเลือกเป็นโรงเรียนต้นแบบด้านการบริหารหลักสูตร มีการจัดหลักสูตรที่

หลากหลาย ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาและครูได้ร่วมกันใช้หลักสูตรจนประสบความสำเร็จ และเป็นที่ยอมรับ ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ผู้วิจัยศึกษา และเก็บข้อมูลโดยการสังเกต ศึกษาสภาพแวดล้อม ศึกษาเอกสาร ราชวัล เกียรติบัตร และการสัมภาษณ์ผู้บริหาร 1 คน รองผู้อำนวยการกลุ่มบริหารงานวิชาการ 1 คน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 1 คนและครูผู้สอน 1 คน รวมทั้งสิ้น 4 คนต่อ 1 โรงเรียน

### 2.3 ผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย

2.3.1 ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือวิจัย ประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ จำนวน 5 คน โดยแยกเป็นนักวิชาการ (Scholars) จำนวน 2 คน ผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครู จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบ ความตรงเชิงเนื้อหา การใช้ภาษา โครงสร้างและรูปแบบของแบบสอบถาม โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2.3.2 ผู้เชี่ยวชาญตอบแบบสอบถาม ตามขั้นตอนและวิธีการของเทคนิค เดลฟายแบบปรับปรุง (Modified Delphi Technique) จำนวน 3 รอบ ประกอบด้วย บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ จำนวน 21 คน โดยแยกเป็นนักวิชาการ (Scholars) จำนวน 4 คน ผู้บริหารการศึกษา 5 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 5 คนและครูผู้สอน 7 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพื่อพิจารณาและให้ความเห็นเกี่ยวกับความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

2.3.3 ผู้เชี่ยวชาญยืนยันรูปแบบ ประกอบด้วยบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในการบริหารหลักสูตร ประกอบด้วย อาจารย์ในสถาบันอุดมศึกษา 1 คน ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษา 2 คน ครูผู้สอนจำนวน 3 คน รวมทั้งสิ้นจำนวน 7 คน เพื่อพิจารณาและยืนยันรูปแบบการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนที่พัฒนาขึ้น

2.4. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง เพื่อใช้ตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนที่พัฒนาขึ้น

#### 2.4.1 ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษา หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และครูผู้สอน ในโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2557 จำนวน 12 จังหวัด 87 โรงเรียน รวม 2,826 คน

#### 2.4.2 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือรองผู้อำนวยการสถานศึกษาฝ่ายวิชาการ 1 คน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ จำนวน 4 คน และครูผู้สอน จำนวน 4 คน รวมเป็น 9 คนต่อ 1 โรงเรียน รวม 783 คน

### กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยสนับสนุนการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิผล กระบวนการบริหารหลักสูตร และประสิทธิผลการบริหารหลักสูตร แล้วนำมากำหนดเป็นกรอบแนวคิดของการวิจัย สรุปได้ดังนี้

#### 1. ด้านปัจจัยสนับสนุนการบริหารหลักสูตร

ผู้วิจัยศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบ การบริหารหลักสูตร จากนักวิชาการต่าง ๆ ได้แก่ บรรจง เจริญสุข (2552, หน้า 113) ชีระพงษ์ आयुวัฒน์ (2552, หน้า 380-414) วิเศษ ภูมิวิชัย (2552, หน้า 56) สำนักวิชาการ และมาตรฐานการศึกษา (2552, หน้า 7) สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (2552, หน้า 61-65) ไกศิษฐ์ เพลรินทร์ (2552, หน้า 132) ศราวุธ สุตะวงศ์ (2554, หน้า 32) กมล ตราชู (2554, หน้า 238) จักรทิพย์ กีฬา (2555, หน้า 11) ประหยัด สุขสำราญ (2555, หน้า 34) สมนึก แซ่ฮึ้ง (2555, หน้า 8)

Delvin (1989, p. 177) UNESCO (2000, p. 66) Oestreich (2003, p. 782) ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ คือ 1) การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายและนโยบายของหลักสูตร 2) การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ 3) การนิเทศภายใน 4) ภาวะผู้นำทางวิชาการ



ของผู้บริหารและครู 5) การบริหารจัดการหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม 6) การพัฒนาระบบ การประกันคุณภาพภายใน และ 7) การพัฒนาบุคลากรและการพัฒนาตนเอง

## 2. ด้านกระบวนการบริหารหลักสูตร

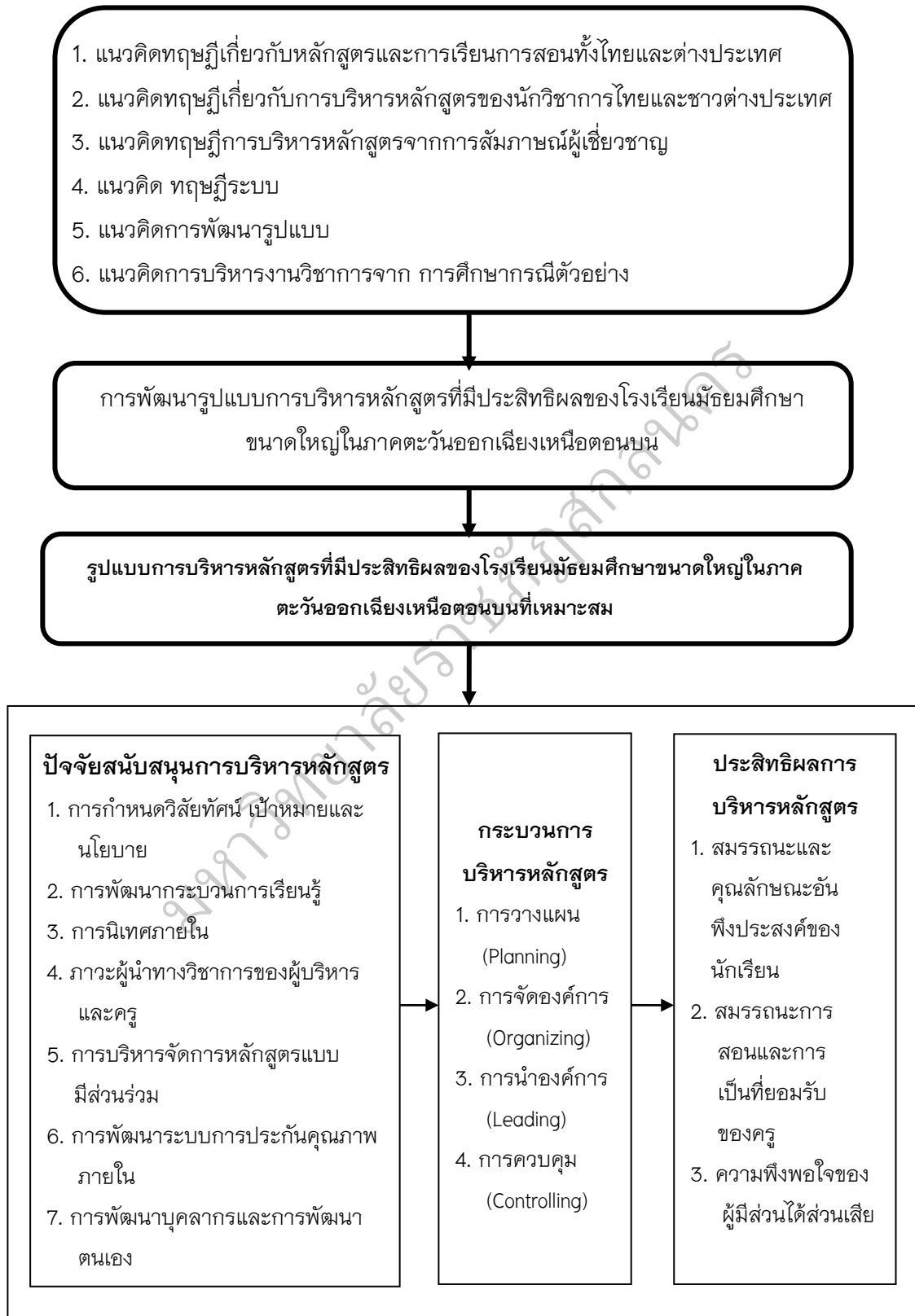
ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการบริหาร จากนักวิชาการต่างๆ ได้แก่ ชูป กาญจนปกรณ (2535, หน้า 24) ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2535, หน้า 36) สมยศ นาวิกการ (2540, หน้า 11) สุพจน์ อวยประเสริฐ (2542, หน้า 8) เนตร์พัฒนา ยาวีราษ (2546, หน้า 2-3) วิโรจน์ สารัตนะ (2546, หน้า 1) สมชาย วงศ์เกษม (2547, หน้า 309) สิรวิรรณ เสรีรัตน์ และคณะ (2548, หน้า 25) จันทราณี สงวนนาม (2551, หน้า 51)

Koontz, H., Cyrill O'Donnel & Weihrich, H. (1980, p.13) Koontz and Donnel (1980, p. 221-222) Luther H. Gulick and Lyndall Urwick (1983, p.13) Henri Fayol (1984, pp. 43-107) Mescon and Khedouri (1985, p.376) Holt (1990, p.548) Robbins (1998, pp. 194-205) กระบวนการบริหาร มี 4 ชั้น ได้แก่ 1) การวางแผน (Planning) 2) การจัดองค์การ (Organizing) 3) การนำองค์การ (Leading) และ 4) การควบคุม (Controlling)

## 3. ด้านประสิทธิผลการบริหารหลักสูตร

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิผลการบริหารหลักสูตร จากนักวิชาการต่างๆ ได้แก่ รุ่งรัชดาพร เวหะชาติ (2548, หน้า 153) ธวัช กรุดมณี (2550, หน้า 160) คักดา ใจตรง (2553, หน้า 115) ดวงใจ เปลี่ยนบำรุง (2554, หน้า 40) อุดม วิเศษชู (2556, หน้า 18) จิตรลดา อูปติมา (2558, หน้า 17) ประสิทธิผลการบริหารหลักสูตร มี 3 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) สมรรถนะและคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของนักเรียน 2) สมรรถนะการสอนและการเป็นที่ยอมรับของครู และ 3) ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

ดังนั้นในการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิผลของโรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ผู้วิจัยได้นำมาสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัย รายละเอียดดังแสดงในภาพประกอบ 1



ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

## นิยามศัพท์เฉพาะ

เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายของคำศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย จึงได้นิยามศัพท์เฉพาะไว้ ดังนี้

1. รูปแบบ หมายถึง แบบจำลองในรูปข้อความที่แสดงโครงสร้าง ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ ในปรากฏการณ์ ที่ผู้วิจัยได้ศึกษาและพัฒนาขึ้น ซึ่งสามารถอธิบายหรือทำนายปรากฏการณ์ได้ง่ายขึ้น และอาจใช้เป็นแนวทางในการ ดำเนินการอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไป

2. การพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิผล หมายถึง การนำ องค์ประกอบต่างๆ ของการบริหารหลักสูตรให้ประสบผลสำเร็จ กล่าวคือ นักเรียน ครู และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียมีความพึงพอใจ มาวิเคราะห์หาองค์ประกอบย่อยที่สำคัญและ สร้างเป็นแบบจำลองจากนั้นนำไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบรูปแบบการบริหารหลักสูตร ที่มีประสิทธิผลที่พัฒนาขึ้น ประกอบด้วย

2.1 ด้านปัจจัยสนับสนุนการบริหารหลักสูตรที่มีประสิทธิผล หมายถึง องค์ประกอบที่เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้การบริหารหลักสูตรประสบผลสำเร็จ ประกอบด้วย

2.1.1 การกำหนดวิสัยทัศน์ เป้าหมายและนโยบายของหลักสูตร หมายถึง การที่ผู้บริหารและครูมีจุดมุ่งหมายปลายทางในการพัฒนาโรงเรียนไปสู่เป้าหมาย มุ่งมั่น ปฏิบัติงานด้วยความเต็มใจ และทุ่มเทเพื่อคุณภาพของผลงานที่ปฏิบัติและโรงเรียนประสบ ความสำเร็จ ประกอบด้วย การมีมุมมองแห่งอนาคต การมีเป้าหมายที่ชัดเจนแน่นอน การมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การประสานความคิด และ บุคลากรได้มีส่วนร่วมใน การปฏิบัติ

2.1.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ของผู้เรียนด้านการเรียน ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ที่เป็นผลมาจากการได้รับ ประสบการณ์หรือการฝึกทักษะ ประกอบด้วย การสำรวจความพร้อมของผู้เรียน การกำหนดเนื้อหาในการสอน การกำหนดวัตถุประสงค์ในการสอน จัดกิจกรรมการเรียน การสอน การวัดผลและประเมินผล และปรับปรุงแก้ไขการเรียนการสอน

2.1.3 การนิเทศภายใน หมายถึง กระบวนการให้ความช่วยเหลือครู และบุคลากรทางการศึกษาในการปรับปรุงแก้ไข และพัฒนาการเรียนการสอนให้มี ประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ประกอบด้วย

การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ การวางแผนการนิเทศการสอน การดำเนินการนิเทศการสอนการสรุปและประเมินผลการนิเทศการสอน และการปรับปรุงแก้ไขวิธีการนิเทศ

2.1.4 ภาวะผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารและครู หมายถึง การปฏิบัติงานตามภาระหน้าที่ของผู้บริหารและครูด้วยความรู้ความสามารถอย่างเต็มสมรรถนะ เพื่อให้ได้ผลงานที่โดดเด่นและมีผลงานวิชาการที่น่าเชื่อถือ สามารถตอบสนอง และให้ประโยชน์แก่หน่วยงานและสังคม ประกอบด้วย การวางแผนงานวิชาการ การส่งเสริมบรรยากาศทางวิชาการ การจัดการเรียนการสอน การนิเทศการศึกษา และการประกันคุณภาพการศึกษา

2.1.5 การบริหารจัดการหลักสูตรแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การระดมสรรพกำลังจากบุคลากร เพื่อนำเอาความรู้ ประสบการณ์และทักษะของแต่ละคนมาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือแก้ไขปัญหาดังกล่าว ที่อาจเกิดขึ้นจากการบริหารงานในองค์การ ประกอบด้วย การมีส่วนร่วมในการวางแผน การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ การมีส่วนร่วมในการดำเนินการปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

2.1.6 การพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน หมายถึง การดำเนินการเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพของการศึกษา ได้แก่ การกำหนดมาตรฐานการศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพ การดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพ การประเมินคุณภาพ และการรายงานผลการประเมิน

2.1.7 การพัฒนาบุคลากรและการพัฒนาตนเอง หมายถึง กระบวนการในการเพิ่มเติมความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และการปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคลากรให้เป็นไปในทางที่ดีขึ้น เพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและทำงานด้วยความสุข ประกอบด้วย ความเชี่ยวชาญในอาชีพ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดี และการร่วมแรงร่วมใจและทำงานเป็นทีม

2.2 ด้านกระบวนการบริหาร หมายถึง การที่ผู้บริหารนำลำดับขั้นในองค์ประกอบการบริหารไปใช้เพื่อทำให้การดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตรบรรลุตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล ประกอบด้วย

2.2.1 การวางแผน (Planning) หมายถึง การกำหนดวิธีการที่จะทำให้งานบรรลุความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ ประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ หรือ เป้าหมาย

การวิเคราะห์สถานการณ์ การกำหนดทางเลือก การเลือกทางเลือก การลงมือปฏิบัติ และการกำหนดแผน

2.2.2 การจัดองค์การ (Organizing) หมายถึง กระบวนการจัดการทรัพยากรต่างๆ ที่จำเป็นและสำคัญที่จะทำให้งานบรรลุเป้าหมายขององค์การรวมถึงการจัดคนเข้าทำงาน ประกอบด้วย การแบ่งงาน การกำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบ การจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงาน การติดตามควบคุมงาน และการประสานงาน

2.2.3 การนำองค์การ (Leading) หมายถึง การที่ผู้บริหารใช้ภาวะผู้นำ (Leadership) ในการชักจูงและส่งเสริมให้ผู้ร่วมงานปฏิบัติงานตามที่ต้องการ เพื่อให้งานบรรลุจุดหมายขององค์การได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ประกอบด้วย การสื่อสาร การกำกับดูแล การกำหนดทิศทาง การทบทวนและปรับปรุงผลการดำเนินงาน และการจูงใจ กระตุ้น โน้มน้าว

2.2.4 การควบคุม (Controlling) หมายถึง การกำกับให้การปฏิบัติงานเป็นไปตามเป้าหมายและบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การรวมถึงการรายงานผลการดำเนินงาน ประกอบด้วย การกำหนดมาตรฐานการปฏิบัติงาน การวัดผลการทำงาน การเปรียบเทียบการทำงานกับมาตรฐาน การกำหนดวิธีการควบคุมและการตรวจสอบการปฏิบัติงาน

2.3 ประสิทธิภาพการบริหารหลักสูตร หมายถึง ความสำเร็จที่เกิดจากกระบวนการบริหารหลักสูตรที่เกิดกับนักเรียน ครู และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ประกอบด้วย

2.3.1 สมรรถนะและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียน หมายถึง ความสามารถและคุณลักษณะที่สังคมมุ่งหวังและต้องการให้นักเรียนทุกคนมีและใช้ได้ อย่างเหมาะสม ทั้งด้านความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม

2.3.2 สมรรถนะการสอนและการเป็นที่ยอมรับของครู หมายถึง ความสามารถในการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนของครูซึ่งได้รับการยอมรับจากเพื่อนครูและคนในชุมชน ได้แก่ การเตรียมการสอน การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผลประเมินผล และการนำผลการประเมินไปปรับปรุงการเรียนการสอน

2.3.3 ความพึงพอใจของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย หมายถึง ความรู้สึกชอบหรือชื่นชมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่อการบริหารหลักสูตร ได้แก่ ครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และบุคลากรอื่นในโรงเรียน

3. ผู้ทรงคุณวุฒิ หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ ในด้านการบริหารหรือการจัดการศึกษา ประกอบด้วย นักวิชาการระดับอุดมศึกษาและ นักปฏิบัติการระดับผู้บริหารการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และครู

4. ผู้เชี่ยวชาญ หมายถึง บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ใน ด้านการบริหารหรือการจัดการศึกษา และด้านการวิจัยหรือ การวัด และประเมินผล การศึกษาทั้งระดับอุดมศึกษา ระดับเขตพื้นที่ ระดับสถานศึกษา และระดับปฏิบัติการสอน ซึ่งจะทำหน้าที่ตรวจสอบและให้ความเห็นเกี่ยวกับความตรงเชิงเนื้อหา การใช้ภาษา โครงสร้างและรูปแบบของแบบสอบถามการพัฒนารูปแบบการบริหารหลักสูตรที่มี ประสิทธิภาพ

5. โรงเรียนดีเด่น หมายถึง โรงเรียนที่ผู้บริหารและครูได้ร่วมกันบริหาร หลักสูตร และนำหลักสูตรไปใช้สอนจนเกิดประสิทธิผลเป็นที่ยอมรับและได้รับรางวัลหรือ ได้รับการคัดเลือกให้เป็นโรงเรียนต้นแบบด้านการบริหารหลักสูตร เป็นโรงเรียน มัธยมศึกษาขนาดใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ในปีการศึกษา 2557

6. ผู้บริหารการศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่ทำหน้าที่บริหารสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ปีการศึกษา 2557

7. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือรอง ผู้อำนวยการสถานศึกษา ที่ทำหน้าที่บริหารโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษาใน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ปีการศึกษา 2557

8. ครู หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่สอนในโรงเรียนที่เปิดสอนในระดับมัธยมศึกษา ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปีการศึกษา 2557